

Павло Була

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Олег Ільгов

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПАНЄВРОПЕЙСЬКОГО КУРСУ НА СТАНОВЛЕННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

Однією із найбільш актуальних проблем сучасного етапу цивілізаційного розвитку є погіршення стану глобальної екосистеми під впливом господарської діяльності людини. Вирішення цієї проблеми, ігнорування якої загрожує самому існуванню людського суспільства, потребує концентрації зусиль усіх суб'єктів економіки, проведення цілеспрямованої політики зниження антропогенного впливу на екологію, перебудову економічної системи на принципах ощадливого використання невідновлювальних ресурсів. Наслідком економічної діяльності людини стало порушення екологічного балансу, що виявляється у забрудненні навколишнього середовища, руйнуванні природних комплексів, виснаженні ресурсів, підвищенні нестабільності кліматичних умов. Провідними галузями економіки, які справляють найбільш деструктивний вплив на екологію є такі, як аграрний сектор, металургійне та хімічне виробництво, енергетика і транспорт. Примітно, що саме ці галузі у довоєнний час формували основу економічної системи нашої держави, забезпечували головний внесок у формування ВВП. Відтак, питання трансформації господарського комплексу України в контексті імплементації принципів «зеленої» економіки для нашої країни стоїть винятково гостро.

Перебудова економічної моделі країни відповідно до принципів «зеленої» економіки потребує впровадження ґрунтовних структурних реформ, проведення яких має здійснюватись в руслі реалізації довгострокової стратегії переходу до ресурсоефективної кліматично-нейтральної моделі економічного розвитку. Це дасть можливість інтегрувати основні завдання такої політики у процес розвитку вітчизняної моделі публічного управління відповідно до європейських вимог. Мета цієї політики має передбачати не лише стабілізацію стану довкілля й створення передумов для його поліпшення, а створення економічно безпечного середовища життєдіяльності мешканців нашої країни, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, збереження природних екосистем.

Провідну роль у просуванні ідей перебудови глобальної економіки для зниження антропогенного впливу на довкілля в сучасних умовах відіграє ЄС. Відповідно до Європейської стратегії «Зеленої угоди» (Green Deal), досягнення кліматичної нейтральності європейської економіки прогнозується до 2050 року. У цьому документі викладені ключові засади економічного майбутнього ЄС, віє

є одним із важливих інституціональних чинників, який визначатиме траєкторію розвитку економічної політики євроспільноти на найближчу перспективу, дасть поштовх до прискорення енергетичних реформ у державах ЄС, матиме значний вплив на усі сектори економіки [2].

Реалізація головної мети Європейської стратегії «Зеленої угоди», а саме досягнення кліматичної нейтральності європейської економіки, потребуватиме реалізації заходів щодо протидії глобальному потеплінню, зменшення емісії забруднень, підвищення ефективності використання ресурсів шляхом переходу до безвідходної економіки замкнутого типу, збереження біорізноманіття та ін. Передбачені Стратегією заходи торкаються різних сегментів економіки, таких як сільське господарство, транспортний сектор, енергетика, металургійна галузь та ін. Відповідно до стратегічного бачення результатів реалізації Стратегії, через тридцятиліття передбачено повністю відмовитись від використання вуглецевих сполук в європейській економіці. Задля його досягнення, впродовж періоду виконання Стратегії країнам ЄС передбачено спрямовувати щорічно на розвиток «зеленої» економіки в середньому 1-2% ВВП. Завдяки інвестуванню в наукові розробки й технології, перебудові інфраструктури, модернізації промисловості та іншим пріоритетам, передбачено уже до 2030 року досягти зменшення емісії парникових газів на 40% та підвищення питомої ваги відновлювальних джерел енергії в енергобалансі ЄС до 32% [2].

Стратегічний курс на перебудову європейської економіки відповідно до принципів екологічної нейтральності отримав у 2020 році своє продовження у Стратегії ЄС з інтеграції енергетичної системи (EU Strategy for Energy System Integration), а також Водневій стратегії ЄС (EU Hydrogen Strategy). Першим документом визначено необхідність підвищення енергоефективності економіки ЄС за рахунок розробки інтегрованої системи енергозабезпечення. Ця система передбачає форсоване зростання питомої ваги електроенергії у всіх сегментах економіки (від промисловості до сектору домогосподарств), а також зростання масштабів її виробництва з відновлювальних джерел (в тому числі з біовідходів, вторинної сировини та ін.), диверсифікацію генерації (підвищення ролі місцевих джерел енергії) [1]. Щодо Водневої стратегії ЄС, вона передбачає впровадження технології чистого водню у тих сегментах економіки, які неможливо перевести на електроенергію. Завдяки реалізації Водневої стратегії, передбачено повністю виключити емісію вуглекислого газу в промисловості, енергетиці, транспортній та будівельній сфері ЄС. Таким чином, реалізація Водневої стратегії ЄС є одним із головних кроків на шляху до декарбонізації економіки спільноти. Задля цього, передбачено інвестувати у виробництво «зеленого» водню від 180 до 470 млрд євро в період до 2050 року. Завдяки цьому, за розрахунками фахівців, «зеленим» воднем можливо замінити до чверті світової потреби в енергоресурсах, а ринок цього ресурсу становитиме понад 630 млрд євро [1].

У 2020 році також було засновано Європейський альянс «зеленого» водню, який об'єднав низку провідних європейських енергетичних компаній,

науково-дослідних установ, а також Європейський інвестиційний банк з метою втілення на практиці ідей щодо розвитку «водневої» економіки й збільшення обсягів виробництва чистого водню. Крім енергетичних та інших промислових компаній з країн-членів ЄС, до цього альянсу мають право приєднуватись також компанії з інших країн, зокрема України. На теперішній час учасниками Європейського альянсу «зеленого» водню стали кілька десятків вітчизняних енергокомпаній, зокрема НАЕК «Енергоатом» і ТОВ «Оператор ГТС України». Шлях до реалізації мети щодо декарбонізації європейської економіки учасники Альянсу вбачають у стимулюванні генерації та попиту на «зелений» водень, інвестуванні у проекти з модернізації промисловості, що передбачатимуть мінімізацію емісії вуглецевих сполук («карбонного сліду») [3]. Це відкриває для України нові можливості щодо розбудови сегменту відновлювальних джерел енергії, а також розвитку інфраструктури для виробництва й транспортування «зеленого» водню, оскільки наша держава, поряд із країнами Західних Балкан, визначена у цьому документі як ключові партнери ЄС з реалізації положень Водневої стратегії. Для реалізації такого партнерства, Міністерством енергетики України розробило відповідну Дорожню карту розвитку водневої енергетики, заохочуючи до участі у її втіленні вітчизняний бізнес.

На розвиток співпраці між Україною та ЄС щодо становлення екологічно нейтральної економіки, у 2021 році було підписано угоду між Європейським банком реконструкції та розвитку і ТОВ «Оператор ГТС України», яка має на меті партнерство щодо виробництва «зеленого» водню та розвиток транспортних ланцюгів його постачання у країни ЄС. Реалізація завдань, передбачених цією угодою, потребуватиме підготовки транспортної інфраструктури України до роботи на декаборнізованих енергетичних ринках майбутнього.

Активна участь України у реалізації Водневої стратегії ЄС є, водночас, і викликом, і можливістю для нашої країни знайти своє місце в європейській економічній системі. На сьогодні Україна є членом Договору про Енергетичне Співтовариство, повністю підтримує рамкові документи з розвитку енергетики (Європейська політика щодо клімату та енергетики до 2020, 2030 та 2050 рр.), а також зобов'язання, взяті в межах Паризької угоди [4]. Цими стратегічними документами передбачено не тільки глибоку перебудову галузей економіки в контексті імплементації принципів кліматично нейтрального господарювання, а також зміну способу життєдіяльності, нове мислення та досягнення нової якості життя.

Партнерській співпраці у реалізації Водневої стратегії ЄС відведено значну роль, адже країни Південно-Східного партнерства та Україна визнані ключовими суб'єктами з розвитку міжнародного співробітництва ЄС щодо відновлювальної енергетики та генерації чистого водню. Це дозволить сприяти становленню в країнах-партнерах екологічно нейтральної економіки та сталого розвитку. За оцінками Єврокомісії, до 2030 року в країнах Південно-Східного партнерства можна встановити електролізери для виробництва водню

загальною потужністю 40 ГВт. Щодо України, до її активна участь у втіленні завдань Водневої стратегії стримується проблемами інституціонального характеру, зокрема відсутністю розуміння готовності нашої економіки до участі у водневих проектах, слабкістю адаптації вітчизняного законодавства до вимог законодавства ЄС в усіх сферах, передбачених Угодою про асоціацію. На жаль, у багатьох питаннях політичні заяви щодо участі України у Європейській стратегії «Зеленої угоди» (Green Deal) не отримують свого продовження у практичній площині, що звужує можливості нашої держави до визначення свого місця у новітній архітектурі європейської кліматично нейтральної економіки.

Список використаних джерел

1. «Воднева революція»: КПП долучається до нової стратегії ЄС. URL: <https://kpi.ua/hydrogen-strategy-about>
2. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europeangreendeal_en
3. Офіційний сайт Міністерства енергетики України. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245548876
4. Проект Дорожньої карти для виробництва та використання водню в Україні. URL: https://unece.org/sites/default/files/202103/Hydrogen%20Roadmap%20Draft%20Report_UKR%20March%202021.pdf